

ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ РОЛЬОВИХ ІГОР В УМОВАХ ТАБІРНОГО ЛІТА

У статті автор порушує питання організації рольової ігрової діяльності. Закцентовано увагу на соціально-педагогічних та психологічних можливостях рольової гри для корекційної, адаптаційної, формувальної діяльності; охарактеризовано складові рольової ігрової діяльності; виділено методичні особливості проведення рольової гри; проаналізовано діяльність літніх таборів України з погляду використання рольових ігор у дозвілєвій зайнятості дітей.

Ключові слова: ігрова діяльність, рольова гра, види рольових ігор, таборова ігрова діяльність.

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими завданнями. Комерціалізація дозвілєвої сфери вимагає від закладів оздоровлення та відпочинку пошуку нових, оригінальних підходів до організації життєдіяльності закладу, насичення таборових змін цікавими, нетрадиційними формами роботи, створення комфортного психологічного простору для самореалізації кожного вихованця. Зважаючи на те, що серед основних завдань табору є відновлення психічних і фізичних сил, саморозвиток та самореалізація особистості, використання рольових ігор набуває важливого значення.

Аналіз досліджень. Аналіз наукової, методичної літератури показав, що питання гри та ігрової діяльності розглядаються дослідниками в різних аспектах: психолого-педагогічні можливості гри (Амонашвілі Ш. О., Блонський П. П., Виготський Л. С., Газман О. С., Рожков М. І., Шацький С. Т., Шмаков С. А. та ін.); соціально-психологічні аспекти рольових ігор (Бобах В. А., Геронімус Ю. В., Красовський Ю. Д., Прутченков А. С. та ін.); психолого-педагогічні особливості рольових ігор в дитячих таборах, школах та інших навчально-виховних закладах (Коржанов М. Ю., Купріянов Б. В., Лазарев Ю. Ю., Ляндзберг А. Р., Смеркович, Фрішман І. І. та ін.).

Мета статті. Розглянути питання використання рольових ігор у дозвілєвій діяльності дитячого табору.

Виклад основного матеріалу дослідження. У науковій літературі рольові ігри, їх значення та особливості застосування розглядаються в різних площинах. Так, дослідники розвитку дітей дошкільного віку надають рольовій грі першочергового значення. Адже саме за допомогою ігрового «приміряння» уявної ролі мами, лікаря, продавця, водія, пожежника та ін. дитина пізнає світ і складну систему взаємовідносин у ньому. Дослідники соціальної педагогіки, психології, розглядаючи проблему соціальних ролей, теж звертаються до рольової гри як можливості корекційної, реабілітаційної, терапевтичної роботи з особами, які зіткнулися з певними труднощами. Педагоги, методисти використовують рольову гру як ефективний спосіб набуття нових знань. Ще однією площиною, яка поєднує в собі і розвиток, і становлення особистості, реалізацію її потенційних можливостей, є сфера дозвілля. Відомо, що засвоєння переважної більшості знань, розвиток умінь, формування нових потреб відбувається саме у вільний час.

Одним із закладів інфраструктури дозвілля, який є безперечним лідером для забезпечення дозвілєвої зайнятості дітей шкільного віку в канікулярний період, є дитячий табір. Дитячий табір – це своєрідна «країна», де кожен може бути іншим, не соромитися показати себе таким, яким не можна бути вдома, в школі, у своїй компанії. Потрапляючи в новий, тимчасовий колектив, вихованець намагається віднайти своє місце в ньому, обрати заняття, які його зацікавили, знайти нових друзів, отримати нові враження.

Практика діяльності сучасних таборів (закладів оздоровлення та відпочинку, розвитку дитини та ін.) показала, що наповнюваність діяльнісного змісту літніх оздоровчих змін

надзвичайно різноманітна. Так, неабиякою популярністю користуються експреси, віртуальні мандрівки, експедиції, студії (різної тематики), соціальні проекти, народні дійства, шоу-програми, тематичні дні, рольові ігри.

Доцільність використання рольових ігор в умовах літнього таборового відпочинку обумовлюється кількома факторами: можливість дітям проявити вміння та здібності; можливість продуктивного залучення великої кількості дітей до активної діяльності. Берелехіс О. А. виділяє такі функції рольової гри:

1. мотиваційна (кожна гра створює мотив діяльності, який є важливим для того, хто грає);
2. освітня (в період підготовки до гри та під час її проведення гравець отримує раніше не знайому інформацію, знання);
3. виховна (вміння з повагою ставитись до цінностей інших та вміння відстояти свої, культура поведінки та ін.);
4. розвивальна (під час рольової гри розвивається швидкість реакції, гнучкість розуму і поведінки, увага і творчі здібності, удосконалюються організаторські здібності, акторські навички);
5. комунікативна (навички культури спілкування, поведінки у соціумі);
6. навчальна (навчання різних умінь та навичок під час гри);
7. компенсаторна (компенсує у дітей потребу в прояві дорослості, включення в соціально значущі стосунки. Дорослим гравцям дає можливість точніше показати емоційну сферу особистості, що в реальному житті не завжди можливо);
8. терапевтична (сприяє розвитку вміння вирішувати конфлікти, знімає агресивність, стреси, негативні емоції, при правильному використанні дозволяє боротися з різними комплексами);
9. релаксаційна (знімає емоційну напругу, викликану навантаженням на нервову систему під час інтенсивного навчання або роботи);
10. психотехнологічна (формування навичок підготовки свого фізіологічного стану для ефективної діяльності, перебудовування психіки для засвоєння більших обсягів інформації);
11. рекреативна (чудовий відпочинок, який запам'ятається надовго) [1].

Рольові ігри як форма організації дозволяють передбачають наявність таких складових: змагальність (групову чи індивідуальну), чіткі правила, які регламентують ігрову взаємодію, водночас забезпечуючи індивідуальні прояви творчості учасників (створення образу, вибір способу вирішення завдання тощо), певним чином означені ролі (рольові вимоги, мету взаємодії і стосунків до того, що відбувається), двоплановість ситуації (відносна фантастичність, умовність, з одного боку, і реальність взаємодії – з іншого), надання різним предметам необхідного ігрового значення [2].

У дослідженнях рольового руху існують різні підходи до класифікації рольових ігор: за масштабами (тривалість, кількість гравців, ігрова територія) виділяють малі і великі ігри; за місцем проведення – кабінетні, полігонні, польові, міські; за характером взаємодії – словесні, театралізовані, інтерактивні, бойові. Окрім цього, існують комплексні ігри, які при домінуванні одного виду охоплюють інші види ігор як елементи, епізоди. Ігровим матеріалом частіше за все є історичні події різних епох, легенди та міфи народів світу, сюжети літературних творів [3].

Успіх проведення рольової гри, вирішення поставлених завдань та створення умов для розвитку особистісних якостей учасників гри залежить від дотримання певних принципів: активність учасника, цінність технологічної і технічної взаємодії (постановка завдань, розроблення плану дій тощо); цілеспрямованість, комунікативна толерантність [4].

Методика проведення рольової гри передбачає ознайомлення гравців із зазначеними принципами як правилами-вимогами, які, у свою чергу, забезпечують засвоєння комунікативних норм.

Рольові ігри в таборі прийнято поділяти на дві групи: сценарні і несценарні. Окрім відмінностей у підготовці та проведенні, ці ігри різняться за своїми педагогічними задачами: ознайомлення дітей у цікавій та доступній формі з історичним матеріалом та розвиток акторських здібностей (сценарні рольові ігри); розвиток самостійності, вміння орієнтуватися у новій ситуації, розвиток інтелектуального потенціалу, формування поняття про мету і засоби її досягнення (несценарні рольові ігри). У практиці організації дозвілєвої діяльності в умовах табірної літа частіше за все використовуються ситуаційно-рольові ігри. За таких умов ситуаційно-рольова гра розглядається як спеціально організоване змагання з вирішення комунікативних завдань та імітації предметно-практичних дій учасників, які регламентовані правилами гри. Учасники мають суворо дотримуватись вимог певної ролі в умовах уявної ситуації. Основою змагання виступають суперечності, закладені в рольових вимогах. Вирішення суперечностей в процесі рольової гри можливе лише в інтересах однієї сторони. Правильно побудована модель імітації має містити менше суперечностей, ніж учасників гри. Це дає змогу кожному із учасників вирішувати 2-3 суперечності. Відповідно, змагальність полягатиме у швидкості та якості вирішення задач імітаційної взаємодії. Таким чином, учасники гри переживають азарт, радість успіху та гіркоту поразки. Окрім цього, ситуаційна рольова гра передбачає інтенсивне спілкування між гравцями з метою вирішення комунікативних завдань. Така атмосфера дає можливість виявити та оптимізувати індивідуальні способи вирішення завдань взаємодії.

Оптимізація індивідуальних способів взаємодії містить дві важливі складові: правила – вимоги та правила – обмеження. Правила – вимоги (принципи взаємодії – активність гравця, цінність технологічної і технічної взаємодії, цілеспрямованість, комунікативна толерантність) забезпечують засвоєння комунікативних норм, а правила–обмеження регламентують характер ігрових засобів та їх кількість у кожного гравця.

Аналіз літератури щодо організації та проведення рольових ігор в умовах літнього табору дав можливість визначити алгоритм дій, якого має дотримуватися організатор і ведучий рольової гри – майстер: аналіз умов і можливостей для проведення рольової гри; визначення мети гри; вибір гри, яка б змогла реалізувати поставлену мету; знайомство із текстом гри; надання необхідної інформації і підготовка учасників до гри; знайомство з учасниками гри, з'ясування їх індивідуальних особливостей і розподіл ігрових ролей; збір учасників і налаштування на гру, знайомство зі вступом, «початком» гри та її правилами, роздача індивідуальних ролей (за 1-2 дні до гри); підготовка необхідного реквізиту, оформлення ігрового місця; перед початком гри проведення індивідуальних консультацій, індивідуальне видавання реквізиту; збір гравців, оголошення про початок гри [5].

Під час гри майстер не бере участі, але надає за потреби консультації щодо особливостей тієї чи іншої ролі і способів гри, контролює дотримання правил, підтримує високий емоційний потенціал гравців, підтримує розвиток сюжету гри, організовує ефектне її закінчення.

Перебуваючи в таборі, дитина має змогу навчитися співіснувати з іншими дітьми, різними за характером, життєвими позиціями, географічними показниками (місто, село), релігійними переконаннями та національністю. Участь у рольовій грі передбачає виконання ролі певного персонажу, який може не завжди імпонувати виконавцю. Саме така робота із прийняття певних якостей, думок, світоглядних позицій виховує толерантність до будь-яких індивідуальних відмінностей. Участь дітей у рольових іграх має «видимий» психолого-педагогічний результат, який виражається в готовності дитини після гри бачити й оцінювати себе і свої стосунки з оточуючими більш точно й реалістично; спрямованості до висунення важливих питань у житті людини, про які раніше навіть не замислювались; появи (підсиленні) інтересу до усвідомлення і розкриття власної індивідуальності; отриманні навичок ігрового подолання складних життєвих ситуацій; розкритті моральних резервів особистості.

Аналіз діяльності таборів України показав, що в останні 2-3 роки рольові ігри стали використовуватися частіше, проте все ще не в повному обсязі, а отже, не можуть повною мірою реалізувати свій педагогічний потенціал. З-поміж причин «неширокого» використання рольових ігор у діяльності літніх таборів можна виділити низький рівень підготовки педагогів-організаторів до проведення рольових ігор (до роботи майстра), небажання вихователів, педагогів-організаторів реалізовувати нові ігрові методики; небажання відпочиваючих дітей брати участь у рольовій грі; обмеженість матеріальних ресурсів для забезпечення необхідного рольового реквізиту; можливість порушення правил табору (вихід дітей за територію табору, проведення рольової гри після відбою тощо).

З метою визначення кількості таборів, які рольову гру визначають як спеціалізацію табору, нами було проаналізовано програми роботи 194 таборів України, які подали свої рекламні проспекти на дитячий відпочинок 2015 року [6]. Аналіз програм роботи таборів засвідчив, що лише 7 таборів у своїй роботі планують систематично використовувати рольові ігри. Так, дитячий табір ім. Щорса (Чернігівська обл.), дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Зміна» (Запорізька обл.), дитяча програма «Еко-Літо» від школи «Політехнік-Еколенд» (м. Львів) у своїй діяльності широко використовують рольові ігри в дозвіллевій зайнятості вихованців. Дитячий табір «Козацька фортеця» (Полтавська обл.), літній дитячий історичний табір «Смайлики» (Львівська обл.), літній дитячий бізнес-табір «Лідер» (м. Луганськ) для різнобічного розвитку особистості дітей використовують рольові, імітаційні та історичні ігри. Програма роботи дитячого тренінг-табору «Ух-Ти! Сатр!» (Київська обл.) влітку 2015 року передбачає проведення двох тематичних змін «Безлюдний острів» та «Монополія».

Висновки. Отже, ігрова діяльність в умовах літнього відпочинку дітей є невід'ємною складовою їх дозвіллевої діяльності. Рольова гра як вид ігрової діяльності надає великі можливості для розвитку особистості дитини, формування необхідних для подальшого життя якостей, виховання та самовиховання, соціалізації загалом. Проте слід відзначити деякі складності в організації та проведенні рольової гри (підготовка педагогів-організаторів до ролі майстра, можливість матеріального забезпечення ігрової діяльності та ін.), які обмежують їх використання в дозвіллевій сфері дитячих таборів.

Напрямом подальших досліджень вважаємо розкриття особливостей підготовки педагогів-організаторів до проведення рольової ігрової діяльності.

Література

1. Берелехис А. А. Функции ролевой игры / А. А. Берелехис // Orc-club journal. – 1996. – № 1. – С. 25-29.
2. Герлах И. В. Ролевые игры в образовании, воспитании и досуге: педагогические технологии ролевого моделирования : учебно-методическое пособие / И. В. Герлах. – Уфа : МГПОО «Орк-клуб», 2009. – 79 с.
3. Куприянов Б. В. Очерки общественной педагогики: ролевое движение в России / Б. В. Куприянов, А. Е. Подобин. – Кострома : КГУ им. Н. А. Некрасова, 2003. – 104 с.
4. Куприянов Б. В. Ситуационно-ролевая игра как средство общепедагогической подготовки будущего учителя : дисс. ... канд. пед. наук. – Ярославль : ЯГПУ им. К. Д. Ушинского, 1996. – 233 с.
5. Методики ролевых игр в контексте лагерной смены : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://summercamp.ru/index.php?title>
6. Дитячі табори 2015: відпочинок для дітей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.parta.com.ua/ukr/rest_bases/page_13/

Т. Н. Корниенко

ВОПРОСЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ РОЛЕВЫХ ИГР В УСЛОВИЯХ ЛАГЕРНОГО ЛЕТА

В статье автор затрагивает вопросы организации ролевой игровой деятельности. Обращено внимание на социально-педагогические и психологические возможности ролевых игр для коррекционной, адаптационной, формирующей деятельности. Дается характеристика компонентов ролевой игровой деятельности. Выделены методологические особенности проведения ролевой игры. Анализируется деятельность летних лагерей Украины с точки зрения использования ролевых игр на досуге детей.

Ключевые слова: игровая деятельность, ролевая игра, виды ролевых игр, лагерная игровая деятельность.

T. Korniyenko

USING ROLE PLAY GAMES IN THE CONDITIONS OF SUMMER CAMP

The article deals with the organizing role-play activity. The social, educational and psychological opportunities of role-play for corrective, adaptive and forming activities are discussed in the article. The paper describes the components of role-play games and their methodological features. The activity of summer camps in Ukraine in terms of using the role-play games for children leisure time is analyzed.

Key words: game activity, role play, types of role-play games, camp game activity.

УДК 378

М. Г. Росновський, М. І. Логінов

СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ: ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

В статті розглядаються питання підготовки робітничих і інженерно-педагогічних кадрів в аспекті для їх навчання в умовах становлення і розвитку фермерських господарств України. Підкреслюється, що в сучасних умовах необхідно створювати практично нову школу підготовки кадрів для фермерських господарств, які будуть мати різносторонні знання і практичні вміння.

Ключові слова: фермерські господарства, професійна підготовка кадрів, вимоги для майбутніх інженерів-педагогів і працівників фермерських господарств.

Актуальність та постановка проблеми в загальному вигляді. Реформування системи освіти в сучасних умовах висуває ряд суттєвих вимог до підготовки майбутніх інженерів-педагогів для системи професійно-технічної освіти з урахуванням тих завдань, які диктують сучасні економічні реалії, зокрема створення і функціонування фермерських господарств в Україні. Для цих агроформувань потрібні уже зовсім не ті робітничі та управлінські кадри, які готували в умовах радянської системи освіти. Це висуває особливі вимоги як до всіх суб'єктів економічної діяльності, так і учасників навчально-виховного процесу. Нагальною стала вимога виробляти більше екологічно чистої сільськогосподарської продукції з найменшими витратами і високої якості. В умовах сьогодення потрібен не просто працівник, який буде виконувати свої обов'язки за заздалегідь підготовленими інструкціями, а професіонал, який у будь-яку працю буде вносити елементи творчості, які будуть сприяти підвищенню продуктивності праці. У той же час, як вказує багато дослідників, підготовка молодого покоління до праці в аграрній сфері у даний час суттєво відстає від вимог сучасного етапу розвитку суспільства і не відповідає вимогам сьогодення.

Ми прийшли до висновку, що система підготовки робітничих кадрів для сільської місцевості у радянські часи була вузькопрофільною, а працю умовно поділяли на виконавчу і